

LA BASE DE DADES *MARQUES D'IMPRESSORS* DEL CRAI BIBLIOTECA DE RESERVA

Neus Verger

Cap CRAI Biblioteca de Reserva

El control de l'activitat dels impressors i llibreters de l'època moderna és una eina bàsica tant pels estudiosos de llibre antic com pels seus catalogadors. Quan parlem d'impressors, cal entendre que també estem incloent els llibreters, ja que en aquesta època els dos oficis quedaven molt relacionats i sovint compartien tasques. Cal tenir ben acotats els límits de la seva activitat, tant geogràfica com cronològica i les associacions que van tenir al llarg de la seva vida professional. Per últim, cal tenir controlades les marques que utilitzava, ja que ens obre una altra via per poder completar millor l'estudi dels tallers tipogràfics.

En molts casos, les obres dedicades a marques d'impressors, no fan un estudi exhaustiu dels impressors i el mateix succeeix en sentit contrari, les obres que estudien els impressors, sovint no parlen de les seves marques. Així, se'ns va ocórrer anar recollint les marques que ens apareixien als llibres que catalogàvem, juntament amb altres dades sobre l'impressor, com ara les ciutats on treballava i les dates de la seva activitat. En un principi ho vam pensar més com a eina útil per nosaltres que no pas per fer-ne difusió. La solució que ens van donar els informàtics va ser muntar una base de dades, la qual cosa va fer que esdevingués un producte molt apte per publicar on-line.

Fou així com va néixer la base de dades [*Marques d'impressors*](#), l'any 1998.

Actualment, el mes d'abril de 2015, compta amb 1657 registres d'impressors i 2783 imatges de marques. El marc geogràfic i cronològic del seu abast és general, ja que la

nostra col·lecció abraça des del període incunable fins a finals de l'any 1820, data on establim el tall cap al tractament de fons modern.

De les 179 ciutats actualment introduïdes, 8 són catalanes, 28 de la resta d'Espanya i 143 són estrangeres, on les italianes, alemanyes i les franceses són les més representades.

Pel que fa al marc cronològic, el segle XVI és el més representat, seguit dels segles XVII, XVIII, XV i XIX en aquest ordre.

L'instrument bàsic del funcionament de la base de dades és el [catàleg de la UB](#), del qual s'importen els registres d'autoritat d'impressor. El catàleg de la UB funciona amb el format Marc21 i utilitza el programa Millennium. Fins fa ben poc les AACR2 era la normativa utilitzada per la redacció dels RA i RB, però actualment s'està substituint aquest marc normatiu per les RDA (*Resource Description and Access* de la Library of Congress). De tota manera, als registres d'autoritat dels impressors hi ha alguns camps de caràcter local que s'han introduït per tal de poder confeccionar la base de dades.

Pel que fa al programa de la Base de Dades, és del tipus CGI i que els informàtics de la UB van adaptar per oferir la base de dades de [Marques d'impressors](#) i la [d'Antics posseïdors](#), l'altra base de dades creada també des de la Biblioteca de Reserva de la UB. Aquesta darrere va començar l'any 2009 amb la finalitat de fer un estudi dels antics posseïdors, tant particulars com institucionals, aportant les seves dades biogràfiques principals i les imatges que utilitzaven com a marca de propietat. De la

mateixa manera que la base de dades de *Marques*, recull tots els llibres que provenen d'un mateix antic propietari.

Les dues bases de dades, *Marques d'impressors* i *Antics posseïdors*, presenten la mateixa estructura.

La confecció dels Registres d'Autoritat d'impressors va lligada al procés de la catalogació dels llibres antics, distribuïda bàsicament en blocs cronològics. El fons de la Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona prové majoritàriament de les biblioteques conventuals de la ciutat de Barcelona arran de la desamortització. Els convents tenien biblioteques molt riques, no només en obres teològiques o sermonaris, sinó que totes les branques del saber hi eren representades, així com la impremta espanyola i europea. Moltes d'elles gaudiren de donacions d'importants bibliòfils, la qual cosa les va enriquir considerablement, com ho feu per exemple, Josep Jeroni Besora, bibliòfil i important humanista, que donà la seva col·lecció a la biblioteca del convent de Sant Josep de Barcelona de carmelitans descalços amb la condició que esdevingués pública.

Els llibres del segle XVI es van acabar de catalogar l'any passat, actualment estem portant a terme la recatalogació dels incunables, juntament amb la dels llibres dels segles XVII i XVIII que encara no disposen de cap fitxa.

Els catalogadors de Reserva confeccionen els registres d'autoritat de tots els impressors que van apareixent i d'aquells que presenten alguna marca, el Registre d'Autoritat s'amplia amb la informació de la imatge. Seran precisament aquests els que passaran a la base de dades. La importació del Registre d'Autoritat no és integral, ja que alguns camps es desestimen per a la base de dades.

La base de dades s'actualitza setmanalment amb les noves incorporacions.

En el [catàleg d'autoritats de la UB](#), apareixen tots els impressors, tant els que presenten marques com els que no, però a la interfície OPAC d'aquest catàleg només es mostren els camps que segueixen el marc normatiu adquirit pel CRAI i no es visualitzen els camps locals, com és el cas de tota la informació referent a les marques, ja que pertanyen a aquesta tipologia.

Les dades dels impressors que formen part del Catàleg d'autoritats de la UB han estat inclosos en el [Thesaurus del CERL](#). El mes de novembre del 2012, es va fer una primera càrrega de 2.239 registres d'autoritat de noms d'impressors al servidor del CERL i més tard, al març del 2014 es va fer una segona càrrega amb els nous registres i els modificats (2.583 registres). Després d'un període de proves, els registres poden visualitzar-se ara en la seva integritat al CERL Thesaurus, amb tots els camps corresponents a l'impressor i les seves marques, en cas que les continguin, com es pot observar en el següent exemple de l'impressor [Abraham Usque](#) de Ferrara. En tots els registres apareix l'enllaç cap al registre a la Base de dades *Marques d'impressors*. De tota manera, encara falta un treball de poliment en la visualització dels registres, ja que queden alguns camps poc clars, que crec que ara no es el moment de detallar. La intenció és fer una actualització de les dades cap al CERL dues vegades l'any.

D'altra banda, els impressors catalans han estat traspasats al repositori cooperatiu [Memòria Digital de Catalunya](#). Inclou més de 80 impressors catalans i més d'un centenars d'imatges de marques. La gran avantatja d'aquest recull és que els impressors són recuperables des de Google, cosa que la resta d'impressors inclosos a la Base de dades no ho són. De tota manera, la navegació pels diferents conceptes de la fitxa presenta molts problemes degut a que és un repositori d'imatges i la seva estructura no permet una cerca acurada.

Tornant a la base de dades, presento la seva estructura:

Una [Pàgina d'inici](#): Amb l'explicació de la naturalesa i funcionament de la base.

Una [Pàgina de cerca](#): De la qual parlaré a continuació.

Una [Pàgina de bibliografia](#): Inclou un llistat d'obres de referència, tant impreses com virtuals, que s'han emprat per la redacció dels registres dels impressors, tant pel que fa a l'adopció de la forma de l'encapçalament com per altres dades de caire biogràfic. És una llista que inclou els catàlegs d'autoritat més actuals, així com altres obres més específiques sobre impressors o catàlegs de biblioteques. En cas de no localitzar l'impressor desitjat en cap repertori, el mateix catàleg de la UB esdevé una eina per la redacció del Registre d'Autoritat. Cada cita bibliogràfica de la llista porta l'enllaç cap al registre al catàleg de la UB i l'enllaç al recurs en cas de cites a recursos electrònics. A aquesta bibliografia també s'hi pot accedir des de cada registre d'impressor.

Hi ha les interfícies en català, en anglès i castellà. En aquestes dues últimes els epígrafs dels camps i el contingut del camp *Terme* queden traduït. D'aquests termes en parlaré més endavant. La resta del registre doncs, serà bàsicament en català.

Els **registres d'impressors** a la base de dades inclouen els següents camps que segueixen una estructura paral·lela a la dels RA del catàleg.

Uns camps generals que són:

Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació

Marques d'impressors

[Consulta al catàleg](#)
[Accés permanent a aquest registre](#)

Impressor **Houry, Laurent d', -1725**

Nom alternatiu *Houry, L. d' (Laurent), -1725*
Nom alternatiu *d'Houry, Laurent, -1725*
Nom alternatiu *Houry, Laurentium d', -1725*

Vegeu també Dubois, Élisabeth, m. 1757
Vegeu també Houry, Jean d', 1611?-1678

Lloc d'activitat París, França [1678-1725]

Nota Fill de Jean d'Houry

Ensenya Sub signo Spiritus Sancti

Font LC/NAF, 13 maig. 2014 (enc.: Houry, Laurent d', -1725)
Font Delalain-Marques, 1886-88: fasc. 1, p. 24 (Houry (Laurent d'))
Font BNFIA, 24 febr. 2012 (enc.: Houry, Laurent d' (1644-1725))

Marca/Divisa Representació de l'Esperit Sant en un colom. Divisa: Spiritus ubi vult spirat. Ioan.8. Nota: Utilitzada també per Jean Jost

Terme marca [Esperit Sant](#)

Imatge

Nova cerca Ajudà

Conté 1657 registres d'impressors.

- **Consulta a catàleg.** Com que tots els registres bibliogràfics porten una entrada secundària de l'impressor, els impressors apareixen a l'índex d'autors amb la designació "Impr." al costat per tal de distingir-los dels autors. Així, aquest enllaç recull tots els llibres de l'impressor sol·licitat.
- **Accés permanent d'aquest registre**

- **Nom de l'impressor:** Corresponent a l'etiqueta 1xx del RA
- **Nom alternatiu:** Corresponent a l'etiqueta 4xx del RA
- **Vegeu també:** S'aplica en cas d'associacions i de llinatges i correspon a l'etiqueta 5xx del RA
- **Lloc d'activitat:** Inclou el lloc i les dates d'activitat i correspon a l'etiqueta 370 del Registre d'Autoritat. El lloc inclou la ciutat i el país, en català. En el cas de ciutats de l'estat espanyol, enlloc del país s'indica la comunitat autònoma. A continuació del lloc, s'incorpora el període de l'activitat, és a dir, el primer i últim any d'activitat.
- **Ensenya:** Corresponent a l'etiqueta local 667 del RA en el cas de que n'hi hagi.
- **Nota:** És normalment de caire biogràfic i correspon a l'etiqueta local 678 del Registre d'Autoritat
- **Font:** Inclou les cites bibliogràfiques d'on s'ha extret la informació dels impressors. Correspon al camp 670 del Registre d'Autoritat. En els primers temps de la base de dades només s'indicava el nom de la font i totes es posaven en el mateix camp. Uns anys després, vam completar aquest camp amb la cita breu de la font i la forma exacta com queda citat l'impressor. A més, cada recurs queda en un camp diferent. Les cites completes dels recursos es poden veure a la pàgina de bibliografia. És per aquesta raó que es poden trobar les dues formes de redacció d'aquest camp.

Una línia divisòria separa aquesta informació general de l'impressor de la informació de les marques. Aquesta informació queda tota dins l'etiqueta 856 del Registre d'autoritat en diferents subcamp, que es visualitzen així.

Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació

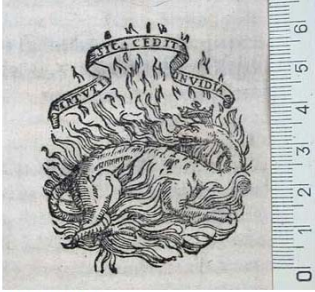
Marques d'impressors

[Consulta al catàleg](#)
[Accés permanent a aquest registre](#)

Impressor **Liberós, Esteve**
Nom alternatiu *Liberos, Stephanus*
Lloc d'activitat Barcelona, Catalunya [1613-1633]
Font Delgado, Vindel

Marca/Divisa Salamandra amb corona enmig de flames. Divisa: Virtuti sic cedit invidia. Nota: Utilitzada també per Gerard Dotli i Gabriel Graells
Terme marca [salamandra](#)

imatge

RB.Millennium [Registre bibliogràfic](#)

[Nova cerca](#) [Ajuda](#)

Conté 1657 registres d'impressors.

© Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació. Tots els drets reservats
[Comentaris](#)

- **Marca / Divisa:** En primer lloc la descripció de la marca en text lliure en català. En segon lloc la transcripció de la divisa en cas de que n'hi hagi i en tercer lloc un camp nota en el cas que sigui necessària. Aquesta nota es reserva per marques en tinta vermella i per marques utilitzades per diferents impressors.

- **Terme marca:** Aquest camp es visualitza en la llengua seleccionada al principi de la cerca (català, castellà o anglès). Conté els termes clau de la imatge introduïts a l'etiqueta 856 reservats per cadascun. Des d'aquests termes es pot navegar i per tant poder anar als registres d'impressors que utilitzen el mateix terme.

Aquests termes segueixen un índex creat per nosaltres, que tenim en un fitxer excel compartit entre tots els catalogadors.

Per tal de poder visualitzar aquesta llista en una llengua concreta des de la base de dades, cal fer una cerca pel camp “Terme marca” i seleccionar l’opció de “Llista de l’índex seleccionat”.

Cada vegada que s’incorpora un nou terme, el fitxer s’actualitza.

La incorporació d’aquests termes de marca amb la llista presentada no es va fer fins al cap d’uns anys de començar la base de dades. Per tant, no tots els impressors tenen els termes introduïts, encara que paulatinament es van incorporant.

De moment no seguim cap vocabulari controlat normalitzat i no té estructura de thesaurus, per tant no hi ha referències de vegeu o vegeu també.

Som conscients de la poca solidesa estructural i intel·lectual de la llista. La introducció dels termes és d’alguna manera intuïtiva. Es detecten els principals motius de la imatge i de moment es posen dins la llista per portar un mínim control dels termes utilitzats. Però no deixa de ser una metodologia coixa. En casos de motius que poden donar peu a conceptes duplicats o paral·lels, intentem consensuar-los entre els catalogadors i emprar sempre el mateix criteri.

Es va fer una valoració d’utilitzar el thesaurus de la UB, però l’opinió dels experts va considerar que no es pot barrejar un thesaurus textual amb un thesaurus iconogràfic.

Una de les pautes clares és que tots els termes s’introdueixen en singular, però és evident que falta marcar encara alguns criteris per disposar d’un vocabulari coherent. És per això que la intenció és fer algun dia una migració d’aquests termes cap a un llistat normalitzat.

- El proper camp del registre d'impressor és la **Imatge**: prové del subcamp de la 856 del Registre d'Autoritat on hi ha l'adreça del servidor on hi ha totes les imatges. El nom de la imatge sempre serà el número del Registre d'Autoritat seguit d'una lletra, a ,b , c etc. en funció de les imatges diferents que hi hagi d'un mateix impressor.

En la primera època de la base de dades, la imatge es feia sense regla al costat i amb un escàner en blanc i negre que donava una imatge de baixa qualitat. Des de fa uns anys, la imatge es fa amb una càmera en color i s'incorpora el regle, ja que les mides de la marca són una eina útil per la seva identificació. Poc a poc es van substituint les imatges velles per les noves.

Al final del registre, es proporciona l'enllaç cap al **Registre bibliogràfic** del catàleg del qual s'ha extret la imatge de la marca. Aquest camp tampoc no es troba incorporat a tots els impressors ja que al principi aquesta informació es posava al registre d'exemplar del catàleg, sense establir aquest enllaç. La intenció és incorporar aquest camp a tots els registres d'impressors, però donada la gran quantitat, encara haurem d'esperar força temps a tenir-los tots enllaçats.

En el cas de diferents marques d'un mateix impressor hi ha dos mecanismes.

El cas de marques d'un mateix impressor que són iconogràficament iguals però que presenten petites variants, les posem totes a la mateixa etiqueta 856, amb les dues urls diferents i per tant es visualitzen una darrere l'altre dins la mateixa línia divisòria. Un [exemple](#) és l'impressor Janon Carcain, amb dues marques iguals però de mesures diferents.

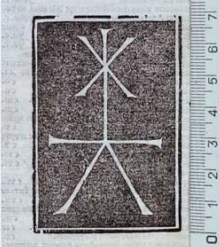
Consulta al català
 Accés permanent a aquest registre

Impressor **Carcaïn, Janon**
 Nom alternatiu Carcaïn, Janon
 Lloc d'activitat Lió, França [1485-1499]
 Font LC/NAF, 10 febr. 2015 (enc.: Carcaïn, Janon)
 Font BNF/A, 10 febr. 2015 (enc. Carcaïn, Janon (14.-1513))

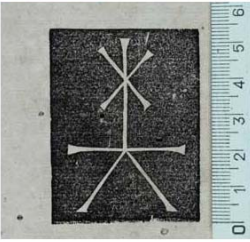
Marca/Divisa Creu amb doble peu i amb una X a la part superior
 Terme marca [creu](#)

Imatge

RB.Millennium [Registre bibliogràfic](#)

Imatge

RB.Millennium [Registre bibliogràfic](#)

En canvi, quan la imatge és totalment diferent una de l'altra, o bé una es presenta amb divisa i l'altra no, cada marca anirà amb una 856 diferent i la visualització també quedarà separada per la línia divisòria. Un exemple d'aquest cas són les 2 marques de [Bernardino Vitali](#).

Eitxer Edita Visualitza Historial Adgeces d'interès Eiges Ajuda

CRAI Bibli... Intranet ... Safata d'e... CRAI Bibli... Marq... x Blog de R... NEUS AN... Catàleg d... Josep Fab... http:...d24 Diccionar... Usque, Abrah...

www.bib.ub.edu/cgi-bin/awecgi?db=imp&col=getent&pa=10&k1=19392 Cerca

Más visitados Catàleg de les bibliote... Save to Mendeley Intranet nova Bloc de Lletres CRAI UB CRAI Reserva

Font LC/NAF, 3 febr. 2015 (enc: Vitali, Bernardino dei, active 1494-1539)

Marca/Divisa Cercle amb creu llatina, les inicials B V i al voltant fulles de vinya i raim

Terme marca [Creu llatina](#)

Terme marca [Inicial](#)

Imatge

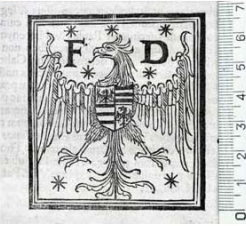
RB Millennium [Registre bibliogràfic](#)

Marca/Divisa Àguila amb les ales desplegadas amb escut al tors entre set estrelles

Terme marca [Àguila](#)

Imatge

RB Millennium [Registre bibliogràfic](#)

11:29 10/04/2015

La [cerca](#) es pot fer sota alguns dels conceptes del registre i cadascuna d'elles es pot demanar a partir de totes les paraules (I), a partir de qualsevol paraula (O), a partir de la frase exacta o a partir de l'índex seleccionat, que és la que donem per defecte.

Les diferents cerques es poden fer pels següents conceptes:

- **Impressor.** Es recuperen tant les formes acceptades com les no acceptades.
- **Marca /Divisa:** Recupera paraules de la descripció o paraules de la divisa
- **Ensenya:** En cas de que estigui indicada al peu d'impremta juntament amb l'impressor.
- **Ciutat :** La cerca es pot fer per una ciutat concreta o pel nom d'un país en cas de ciutats estrangeres. En cas de ciutats espanyoles, no s'ha introduït el terme Espanya, sinó que s'inclou el nom de la comunitat autònoma. En aquest últim cas no s'ha de seleccionar l'opció de l'índex, ja que el país o comunitat autònoma queda introduït després de la ciutat i no té un índex especial. Per tant, cal buscar-lo a partir d'una de les tres primeres modalitats de cerca
- **Terme marca:** Cal buscar-lo amb la llengua de la interfície escollida
- **Paraula clau:** Busca qualsevol terme en qualsevol camps

Per acabar, crec important citar les principals mancances de la base de dades:

Alguns problemes són de caire informàtic i en principi no ens donen gaires solucions a curt plaç. Els principals són els següents:

- Els registres no es recuperen per Google. A partir del 2016 el catàleg de la UB quedarà dins d'un catàleg únic de les universitats catalanes. Encara no se sap si s'adoptarà un sistema de linked open data, però en aquest cas el problema ja estaria resolt.
- Després d'una cerca pels camps que inclouen diversos impressors en la modalitat de visualitzar l'índex, aquests no apareixen ordenats alfabèticament, sinó amb un ordre aleatori. És un problema informàtic pel qual encara no ens han donat cap solució. Per exemple, si busquem la ciutat de [Venècia](#), veiem els diferents impressors sense cap ordre.

Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació
Universitat de Barcelona

Marques d'impressors : Resultats de la vostra cerca

Heu demanat: Lloc d'activitat = [Venècia, Itàlia]
297 triats.
[Des de 1 a 10 de 297 triats]

- [Pinelli, Antonio, s. XVII/VIII](#)
- [Bragoni, Giovanni Pietro](#)
- [Monastero delle Convertite](#)
- [Meielli, Antonio](#)
- [De Franceschi, Domenico](#)
- [Nicolini da Sabbio, Cornelio](#)
- [Al seono della Fontana](#)
- [Maldura, Blasius](#)
- [Leni, Giovanni Maria, fl. 1560-1592](#)
- [Mioico, Pietro](#)

Final Endavant Tots
Nova cerca Ajuda

Conté 1657 registres d'impressors.

© Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació. Tots els drets reservats
[Comentaris](#)

- No és possible fer cerques per dos conceptes a la vegada (per exemple ciutat i terme). Aquest problema es podria resoldre a partir d'una modificació en el programa, però com que una cerca per paraula clau que combini els dos conceptes ja funciona, pensem que de moment no mereix la pena.
- Actualment no es pot recuperar per període cronològic. Aquest concepte queda introduït en el camp Activitat i si volem que sigui recuperable és necessari canviar la pàgina de cerca per una altra de més complexa així com canviar el processament de les dades del Registre d'Autoritat.
- És un cas similar al de les cerques per països, que no funciona des d'una cerca per índex ja que aquests estan introduïts després de la ciutat i no tenen un índex especial. Estem considerant aquesta millora a partir d'introduir un nou subcamp

específic pel país al camp 856, i donar la possibilitat d'una cerca per aquest concepte al formulari de cerques de la base de dades.

Una altra sèrie de problemes venen de part de la introducció dels registres.

- No hi ha una normalització coherent en totes les entrades dels impressors, concretament en les referents a entitats. Com que la base ja té uns anys d'història, també hi queden reflectits els canvis de criteri en l'establiment d'aquestes formes. Per exemple, en un primer moment, en el cas d'associacions, els impressors s'entraven per separat. Després es va considerar que s'havien d'entrar com una sola entitat. Per exemple, Anisson, Posuel & Rigaud.
- Un altre exemple, és la forma d'entrada dels hereus d'un impressor. Durant molt de temps es considerava l'entrada correcta en sentit invers (*nom d'impressor, Hereus*) per exemple, [Gast, Matías, Hereus](#) i darrerament el criteri ha canviat per l'ordre directe, per exemple **Hereus de Joan Martí**. Per tant, les dues formes conviuen a la base de dades.
- Un altre punt feble és que a força registres d'impressors falta introduir els camps que s'han introduït més tard. Aquests són: els termes de les marques en les tres llengües, el registre bibliogràfic del qual s'ha extret la marca, les cites del camp font en diferents línies i amb la forma completa de l'impressor i les fotografies amb el regle al costat. De moment, els impressors catalans i els incunables tenen els registres complets. Dels espanyols i dels estrangers s'està portant a terme la feina

d'actualitzar tant la imatge com la introducció dels termes i l'enllaç cap al registre bibliogràfic.

- Per acabar amb els punts febles, hi ha un problema d'estructura relatiu a la utilització d'una classificació iconogràfica normalitzada pels termes de les marques que ja he apuntat abans. Actualment s'està iniciant un estudi de les diferents alternatives per poder adaptar-nos a un vocabulari controlat iconogràfic.

Així doncs, esperem que en un futur no gaire llunyà puguem materialitzar totes aquestes millores amb la finalitat d'oferir una base de dades amb la qualitat esperada, de manera que pugui esdevenir una eina de treball bàsic pels estudiosos de llibre antic.